

Ik geloof dan ook dat deze eerste proeve van de herdenkingsliteratuur een boek is, dat we met erkentelijkheid mogen begroeten. Juist omdat het zoo populair is geschreven, zooveel belangrijke bijzonderheden vertelt, en met zooveel — soms geheel onbekende — illustraties is verlicht, is het voor den brederen kring der onzen zeer geschikt: leesstof óók voor de eenvoudigen.

Uiteraard is er hier en daar aanleiding tot een kritische opmerking. Bewerking van historisch materiaal doet gemakkelijk leemten ontstaan, gelijk Dr Rullmann, kenner bij uitstek van de geschiedenis der Afscheiding, heeft aangetoond toen hij, direct na de verschijning, het boek besprak.

Bij mij rees de vraag, of de poging van Dr van der Does om de beteekenis van Ds Molenaar voor de Afscheiding te releveeren, inderdaad gerechtvaardigd is. Het komt mij voor, dat meer dan voor de Afscheiding en haar ontwikkeling het optreden van Ds Molenaar voor de Ned. Herv. Kerk zelf beteekenis heeft gehad. De Afscheiding als zodanig is langs hem heengegaan, juist omdat hij niet de consequentie trok, die in de reactie noodwendig lag besloten. Het beslissende, de Afscheiding zelf, met opoffering van ambt en positie, zooals bij De Cock, Scholte, Gezelle Meerburg en de hunnen het einde is geweest, ontbreekt en daarom lijkt mij de geste van Ds Molenaar niet meer dan een heenwijzen naar de richting, die de anderen zijn gegaan. Daarom ook vind ik de figuur van De Cock tegenover die van Ds Molenaar niet sterk genoeg geaccentueerd.

Een tweede vraag die ik mij stelde was, of Dr van der Does het ongunstige van den toestand der Ned. Herv. Kerk in de dagen der Scheiding niet onderschat (c.f. pag. 141, 168, 344 e.d.). Heel anders althans luidt het oordeel van wijlen Prof. Dr H. Bouwman in zijn boekje over „De afscheiding te Uirum”, waar hij (p. 5) schrijft: „Het was in de dagen van de Afscheiding een donkere tijd voor de kerk des Heeren. Het godsdienstig kerkelijk leven scheen der versterving nabij. Men was afgevallen van het geloof. De beginselen der rede verdronken al meer het geloof in de openbaring Gods... flauwheid en lauwerheid was algemeen... De verlichting en de vrijzinnigheid brachten mee, dat men den godsdienst eerde, maar dan gezuiverd. Men was niet zoo nauw, zoo bekrompen meer als de oude Gereformeerden. Verdraagzaamheid en inschikkelijkheid was de leus. De geest van geven en nemen domineerde op theologisch gebied. De scherpe punten van de Belijdenis wilde men zoo veel mogelijk gladlijpen, de zwarigheden met stilzwijgen bedekken”.

Ook geloof ik niet, dat Dr van der Does voldoende heeft bewezen, dat de kring der Afscheiden niet met name die der heel eenvoudigen en geringen is geweest. Voor mijn gevoel zijn juist de wording en het eerste verloop der scheiding, met hun evidente krenking van staatsrecht en kerkrecht daaruit te verklaren, dat de betrokkenen vrijwel zonder uitzondering behoorden tot de onaanzienlijken, die in den tijd van het wordende liberalisme niet meetelden. En ook dunkt mij dat de verdeeldheid, die al dadelijk zich onder de afscheiden openbaarde, haar voornaamste oorzaak vond in het feit, dat een intellectueel bevoegde leiding ontbrak.

En dan is het m.i. ook een leemte, dat de Schrijver, als hij op blz. 330 (en ook al te voren) vertelt, dat Elise Schiotling, alias Mevrouw Elise van Calcar, door het afleggen van de belijdenis des geloofs zich bij de groep der Afscheiden voegde, niet vermeldt, hoe zij later niet slechts aan de broederen den rug heeft toegekeerd, maar hen in haar romans onder zeer doorzichtige bewoordingen en personificaties grievend heeft beschimpt. De heer C. Mulder heeft dat in zijn boekje „Mevr. E. van Calcar-Schiotling”, in een bespreking van romans als „Kinderen der Eeuw”, „De dertiende” e.d. met de stukken bewezen.

Het zijn slechts enkele opmerkingen, die ik maakte als belangstellend lezer van het boek. Er tegenover staat het zeer vele dat men met ingenuïteit en levendige interesse leest. Want dat blijft de eindindruk: een boek dat boeit, omdat het een verleden dat ons trekt, dat ons eigen verleden is, op levendige manier ons voor oogen stelt. En daarin is het een geslaagd boek.

De uitgave met haar mooie letter, haar bijzonder verzorgde reproducties, haar vele facsimilés en portretten is voortreffelijk, die van een herdenkings-geschrift in voornamen stijl, waarmee we den uitgever gaarne complimenteeren.

C. T.

UIT DE HISTORIE

Uit de oude doos.

1.

Ofschoon Gispén zijn Vriend te Jeruzalem voorgoed van het lijstje zijner vaste correspondenten had geschrapt, hield hij het toch geen jaar uit om niet meer in „De Bazuin” te schrijven. Reeds in November 1900 opende hij daar opnieuw een

publieke correspondentie, nu aan een jeugdiggen ambtgenoot op het platteland.

Op zijn eigenaardige, van fijn vernuft tintelende wijze gaf hij zijn jeugdigen collega praktische wenken, die verdienden ernstig ter harte te worden genomen.

Bij voorkeur deelde hij dan iets mede uit de oude doos. Onmiskenbaar is hier dan ook de trek van den ouden man om terug te keeren tot zijn jeugd.

Zoo schreef hij in „De Bazuin” van 28 November 1900, naar aanleiding van de rede van Professor Geesink over „De Ethiek in de Gereformeerde Theologie”:

„Gij kunt mij gelooven, dat ik zulke woorden gaarne hoor of lees. Dikwerf komt dan de gedachte in mij op: och, dat ik nog jong ware, en dan de gelegenheid had om te studeeren en het vermogen om te kunnen studeeren. Aan den wil er toe heeft het mij nooit ontbroken; doch het volbrengen?... ”

„Gij, jongeren, leeft nu een wetenschappelijk leven en gij meent het goed. Ook kunt gij gelooven, dat ik met belangstelling den gang der dingen volg. Ik zie, dat nu alles gaat langs lijnen van wetenschappelijkheid, en tevens zie ik de oude historie, die altijd nieuw blijft, dat de geleerden het niet met elkander eens zijn.

„Toen ik begon te prediken, wist ik alleen, dat er benevens stellige en wederleggende ook praktische godgeleerdheid bestond. Wij predikten, in die dagen, kunsteloos, maar poogden ernstig Schriftuurlijk te zijn, en wat we zeiden, met aanhalingen uit Gods Woord te bewijzen; terwijl we bedoelden, getuigen der waarheid te zijn tegenover de leeringen der liberalen, en middelen te wezen, in de hand Gods, tot bekeering van menschen, en veel zielen te winnen voor Jezus, en zoo te arbeiden tot verheerlijking des Heeren.

„Er waren er toen reeds die, vanwege de prediking: bekeert u en geloof het Evangelie, ons scholden voor „fijne Remonstranten”, die een algemeene verzoening, onder bedekte termen, leerden, en de onmacht des menschen ten goede loochenden.

„Wij predikten, dat de zaligheid, inclusief het geloof, Gods gave is, maar ook dat een schrikkelijk oordeel wacht al dengenen, die onder het Evangelie leven en op zoo groot een zaligheid geen acht geven, die zich niet laten leiden en het hart verharden. En we waren te weinig geschoold om van de Schrift een mooi, sluitend, logisch geheel te maken, waarvan de denkende geest kon zeggen: ziet, het is zeer goed. We meenden, dat God de Heere dit alleen kon zeggen van Zijne eigen werken.

„Ons geheele leven was toen zeer onsystematisch, maar het was leven. Het ging ons, in het geestelijke, gelijk Jezus zegt vooral met het oog op het natuurlijk leven: „Het leven is meer dan het voedsel”, en we hoorden wel eens het woord des wijzen Konings aanhalen: „een levende hond is beter dan een doode leeuw”.

„Zeker is intusschen, dat er in die dagen veel bij intuïtie, ingeving, of, zooals ik het in later jaren wel eens heb hooren uitdrukken, door een gelukigen inval gezegd en gedaan werd. Wie zou toen met een geschreven preek op den preekstoel hebben durven komen, en die aan de gemeente voorlezen, van tijd tot tijd met de armen zwaaiend, en hand of vinger naar boven stekend, om aan te wijzen, dat daar de hemel is en de hemelsche dingen zijn? Is het wonder, dat toen door den prediker wel eens gezegd werd: „laat ons, na dit uitstapje nu tot den tekst terugkeeren?”

„Maar dit mag nooit ontken, dat de gemeenten toen in levenstoon en in openbaring, over het algemeen, meer van de wereld onderscheiden waren, dan in het volgende tijdperk. Dit is trouwens de les van geheel de geschiedenis. En ook valt het niet tegen te spreken, dat meer dan één nog een tamelijk goed zwemmer is geworden, zonder badmeester. Men werd in het water geworpen en moest zich zien te redden, en zoo het zwemmen leeren. Zonder beeldd spraak gezegd, we moesten preeken, en zoo, al preekende, preeken leeren. Thuis mochten we preeken en schetsen maken, zooveel we wilden en konden, maar voor de gemeente moesten we spreken en niet lezen. Dat ging niet zonder angst en vele benauwdheden en, ik mag dit toch ook wel zeggen, niet zonder gebed, en in het gevoel van diepe afhankelijkheid van God, die den mensch tong en mond geformeerd heeft. En als ik u dan zeg, dat ik zelf, in de eerste jaren mijner bediening, dikwijls zes malen in éne week prediken moest, in allerlei gebouwtjes, waar somtijds niet eens gelegenheid was om een schets neer te leggen en het, zelfs voor jonge oogen, moeilijk viel om bij het schijnsel van een onderwetsche vetkaars zijn eigen schrift te lezen, dan begrijpt gij, dat er toen betrekkelijk weinig aan theorie gedaan werd, en aan feiten groter waarde gehecht werd dan aan begrippen.”

Bij de eeuwwisseling (25 Januari 1901) heeft hij het over de schoone taak, die voor de jongeren is weggelegd, om het beginsel van gewetensvrijheid als het kostelijkste goed, uit de worsteling van vroegere tijden ons toegekomen, te bewaren en zoo noodig te verdedigen:

„Voor u, jongeren, is het zeker een lust om thans te leven. Uwe oudere tijdgenooten zitten te

veel aan het verledene vast, om te juichen van goeder harte. Zij zijn te vol van het verleden, en leven te veel met de dooden, die zij als levenden gekend hebben, om met een blijmoedig hart de toekomst, voor dit leven, tegemoet te gaan.”

„Ook in het kerkelijke leven zullen de Gereformeerde beginselen eischen stellen, die in de gemeente soms voor nieuwigheden worden aangezien. Wilt gij nu de toepassing van die beginselen bevorderen, dan zult ge dit met beleid en voorzichtigheid moeten doen, geduld oefenen en voortgaan met zachtmoedige onderwijzing. Het scheepke tegen een rots te laten loopen is geen kunst; maar wel is het kunst om het, door de branding heen, in behouden haven te brengen. Ik wensch u hierbij de noodige wijsheid toe, en dat gij, zooveel mogelijk en goed is, bewaard moogt blijven voor logische consequentie.

„Neem het daarbij uwe oudere collega's niet kwalijk, als zij somtijds meer tegen- dan medewerken, of langzamerhand zich terugtrekken, opdat gij naar voren zoudt komen. Een mensch is, in vele opzichten, een slaaf van de gewoonte.

„In hoofdzaak zal het met u ook wel zoo gaan. Maar dit staat vast: onze God zorgt voor het evenwicht, alle eeuwen door. Wat geweest is, is nu, en wat wezen zal, is alreede geweest en God zoekt het weggedrevene.”

RULLMANN.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Psychische Hygiëne.

III. (Slot.)

Als medewerkers op het gebied der Geestelijke Hygiëne verwachten we dus in de allereerste plaats onze Gereformeerde predikanten, medici, juristen en leeraars, onze onderwijzers en paedagogen, onze vakvereniging-leiders, de sociale werkers en politici — en daarnaast vragen we de hulp van onze Christelijke verenigingen en andere colleges op al deze terreinen, als kerkeraden en diaconieën, de verenigingen voor laten wij zeggen hulp aan alle soorten van onvolwaardigen: zwakzinnigen, krankzinnigen, blinden, doofstommen, gebrekkigen, toevallijders, verwaarloosde en achterlijke kinderen, alcoholisten en landloopers, gevangenen en gevallen, — maar ook alles, wat er zich organiseert tot bevordering van de ontwikkeling van het normale individu vindt hier een aanknooppingspunt voor haar streven, opdat het gezonde gezond moge blijven en aan het zieke tijdig de steun worde verleend, waaraan het behoefte heeft.

Plaats behoort er dus tevens ingeruimd te worden voor alle Christelijke organisaties op het gebied van het onderwijs, hetzij dit van meer theoretischen of wel praktischen aard is, — voor die verenigingen, welke de sociale gerechtigheid trachten te bevorderen of voorlichting wenschen te geven bij beroepskeuze of anderszins.

Ook wijkverpleging en ziekenverpleging en bevordering van betere inzichten op het gebied van gezond leven in huis of op school en fabriek behooren ingeschakeld in de groote keten van factoren, die als een aaneenschluitend geheel de Geestelijke Volksgezondheid voorstaan.

Nu is 't practisch van belang, dat er ten aanzien van de Mental Hygiëne een meer theoretische zijde en een meer zakelijke kant zijn op te merken. Vooral op het terrein van de leidende beginselen is het van veel beteekenis, dat er een nauwe samenwerking kome tusschen de werkers op de verschillende door ons genoemde gebieden. Bestudeering en bespreking van allerlei verschijnselen en toestanden in de maatschappij en de daartegen aangeprezen voorzorgsmaatregelen behooren te geschieden, zoowel van medische en juridische, als wel van sociale, politieke en theologische zijde. We noemen bijv. slechts de vraagstukken, die zich concentreren om het huwelijk en de zedelijkheid, — de door velen aangeraden bestrijding der immoraliteit en hare gevolgen door het Nieuw-Malthusianisme, — de wijze van voorlichting op sexueel gebied, — het huwelijk in kameraadschap of vergemakkelijking van de echtscheidings-procedure. Hoe staan we t.o.v. de eugenese en in verband daarmee de sterilisatie en castratie van psychopathen, imbecillen of andere personen met zedelijke afwijkingen? De verantwoordelijkheid van psychopathen e.a. voor hun daden?

We gevoelen daarbij dadelijk, dat we ons in dit alles alleen mogen laten leiden door de door ons allen beleden Gereformeerde beginselen, — dat hier samenwerking met niet-Geref. belijders ons in de practijk, zoowel als in het principiële op dwaalwegen moet voeren. Wenschelijk zou het daarom zijn, dat in één leidend orgaan zoo velerlei van dergelijke in het geding zijnde vraagpunten van uit onzen gezichtshoek werden bekeken, waar-toe de medewerking van paedagogen, psychiaters, psychologen, theologen en sociologen noodzakelijk zal zijn.

Behooren hier de grenzen scherp te worden getrokken, in vele, meer gewone, praktische zaken

zal samenwerking met andersgezinden niet kunnen uitblijven.

Wel liggen daar nog vele moeilijkheden en behoort het principieel den doorslag te geven bij de vraag in hoeverre we onze medewerking kunnen verleenen, maar als we de speciale gebieden noemen, waarbij hier sprake is van het werk van Mental Hygiëne, dan blijkt, dat van de zijde der positieve Christusbelijders hier zelfs baanbrekend werk in Nederland is verricht.

Het betreft n.l. het meer engere gebied der Psychiatrie en steeds mag met dankbaarheid geconstateerd, dat onze menschen mede van de eersten waren, die de behoefte gevoelden, dat naast gewone, lichamelijke verzorging ook de geestelijke verzorging voor krankzinnigen en onvolwaardigen noodzakelijk is.

Hier ligt de oorsprong van de velerlei op Geref. grondslag tot stand gekomen inrichtingen en gestichten.

Op dit terrein zal nauwer contact geboden zijn, zullen we op afdoende wijze aan de nieuwe eischen kunnen voldoen.

Allerlei vraagpunten, dit gebied betreffende, behoren gemeenschappelijk onder de oogen gezien een zoo mogelijk opgelost te worden, — als daar zijn de inrichting en werkwijze der gestichten en klinieken, de open afdelingen, gezinsverpleging en vooral het verband met de voor- en nazorg en de consultatiebureaux. Meer modernere stroomingen, als de bezigheidstherapie vragen daarbij ook onze aandacht.

Als grondstelling zal bij dit alles moeten gelden, dat geloovige belijders voor zich en hun verwanten steeds verpleegd en behandeld behooren te worden in een voor hen passende Christelijke omgeving, — dat ze in de gelegenheid moeten zijn advies in te winnen bij Christen-medici.

Gereformeerde ziekenverpleging en wijkverpleging zal wel niet overal zijn door te voeren, maar waar mogelijk, streve men er naar dit te verwezenlijken.

Hier kan de diaconie zich een taak zien toegevoegd en geve de Geref. Bond van Vereen. en Stichtingen van Barmhartigheid steeds meer leiding en steun — ook buiten den engeren kring van het inrichtingswezen.

Naast bijkans onoverkomelijke bezwaren van financiële aard stuiten we daarbij in de praktijk echter op de moeilijkheid of, en in hoeverre er samenwerking mogelijk is tusschen de verschillende Protestantische groepen en kerken. Voor een oogenblikkelijk succes gooi men niet zijn principes overboord, maar evenmin weigere men halsstarrig om dingen van ondergeschikten aard ook als zoodanig te zien!

Eisch tot samenwerking is maar al te vaak geboden tegenover het veldwinnend ongelooft, maar niet minder ten aanzien van het aaneengesloten optredende Rome. Een organisatie, zooals door Dr. Kortenhorst op het 37e Gezondheidscongres dit jaar is ontwikkeld voor het Roomsche Zuiden, waarbij nauw verband is gelegd tusschen het inrichtingswezen, voor- en nazorg en het Wit Gele kruis, is waarschijnlijk een voor ons Gereformeerden praktisch niet te bereiken ideaal.

Naast dit alles is samenspreking geoorloofd en noodzakelijk, mits men eigen lijnen eerst zuiver heeft uitgestippeld, met andersdenkenden over al deze vraagstukken en werke men mede aan nationale en internationale congressen voor Psychische Hygiëne, waar het geheele gebied wordt overzien.

Op het eerste Internationale Congres voor Psychische Hygiëne te Washington in 1930 gehouden, werd niet alleen de aandacht gevraagd voor de psychiatrie, maar stond het geheele sociale leven in betrekking met de industrie, de opvoedkunde en het strafrecht mede in het centrum der belangstelling.

Ziedaar een terrein, waar onze juristen, theologen, opvoedkundigen en sociologen leiding mee behooren te geven en waar ook het arbeidsgebied ligt van verenigingen als Gereformeerde Schoolverband, welke reeds een leerstoel in de paedagogiek mee in stand houdt, en van sociale verenigingen als Patrimonium, welke naast geestelijk en maatschappelijk werk den zegen van den arbeid tracht te doen verstaan, ook in onzen gemechaniseerden tijd. (Beroepskeuze.)

Noodzakelijk is dus een goede organisatie, die alle Gereformeerde verenigingen en colleges, die sociaal-hygiënisch werk verrichten, samenbindt.

In de eerste plaats om door nauwer contact betere samenwerking te krijgen binnen eigen kring en ieders werk en ieders taak beter tot zijn recht kan komen.

In de tweede plaats, om door gelegenheid te bieden tot studie en samenspreking, aaneengesloten leiding te geven op het terrein van psychiatrie, psychologie, paedagogiek, rechtspraak en sociologie.

In de derde plaats door naar buiten uit adviezen te geven bij wettelijke voorzieningen, door het oprichten van of medewerken aan consultatiebureaux, voor- en nazorg-diensten e.d., waarbij dan tevens aansluiting behoort gezocht te worden met andere organen als den Geneesk. Dienst, Groene Kruis, Rijksverz. Bank, Raad van Arbeid, A. V. O., Arbeidsinspectie, Bedrijfsveren., Arbeidsbeurs, Bureau voor Beroepskeuze, Maatschappelijk Hulp-

betoon, Voogdijraad, Kinderrechter e.d. In den Geref. Bond van Stichtingen hebben we reeds een stuk van zoo'n z.g. "Mantelorganisatie" voor ons.

Van kerkelijk Hervormde zijde werd reeds een Vereeniging voor Psychische Hygiëne opgericht, onder voorzitterschap van Prof. Slotemaker de Bruïne, welke waarschijnlijk in verband met de Vereeniging Zon en Schild haar werk zal opvatten, — van neutrale zijde bestaat de Ned. Vereen. voor Psychische Hygiëne, voorz. Prof. K. H. Bouman — en in 1930 is „na jarenlange voorbereiding opgericht de R.K. Charitatieve Vereen. voor geestelijke Volksgezondheid", zooals Dr. Kortenhorst het uitdrukt, „met het doel om steunend op Katholieke beginselen de geestelijke volksgezondheid te behartigen en de belangen van de onder dit opzicht hulpbehoevende in het bijzonder".

Laat er dan van onze zijde opgericht worden een Vereeniging voor Geestelijke Hygiëne op Gereformeerden grondslag, welke als mantelorganisatie dienst kan doen en betere samenwerking tot stand brengt tusschen het werk op de zoo juist aangewezen terreinen.

Naast de in den Geref. Bond vereenigde instituten dus ook toetreding van de Reclasseeringsveren., de Vakverenigingen en Drankbestrijdersvereniging, van Schoolorganisaties, Vereen. voor Paedagogiek e.d., opdat door een alles omvattende organisatie, zoowel naar binnen als naar buiten, kracht moge uitgaan van onze Geref. beginselen.

Zoo heb ik in het kort een schets trachten te geven van oorsprong, wezen en beteekenis van de huidige beweging voor Geestelijke Hygiëne en het groote belang, dat ook ons Geref. volksdeel daarbij heeft.

De uitwerking van enkele der meest voor de hand liggende praktische vraagstukken zal allicht weinig moeite kosten, — talrijke andere problemen vragen echter meerdere studie en lijken me niet rijp genoeg om reeds thans tot een conclusie te komen. Ik heb dan ook geen moeite gedaan voor velerlei vragen u een oplossing te geven, want waar zou ik beginnen en waar zou ik eindigen?

Kinderopvoeding, sexuele voorlichting van de jeugd, rassenshygiëne, constitutie, heredititeit, karakter, eugenetiek, beroepskeuze, arbeidstherapie, onderzoek voor het huwelijk, kinderbeperking, alcoholisme, psychopathenwetgeving, rationalisatie en arbeidsvreugde — dat alles en nog veel meer behooren gezien en besproken te worden in het licht van de Geestelijke Hygiëne.

Laten we echter nimmer vergeten, dat de vele vragen en problemen, die in ons dagelijksch werk en rondom ons in het woelen en werken der menschheid zich aan ons voordoen, nooit hier hun volkomen oplossing zullen vinden, — en alleen in den nieuwen hemel en op de nieuwe aarde het volmaakte geluk voor den mensch te vinden is, — en vrede en vreugde voor tijd en eeuwigheid alleen hem beschoren is, die voor zijn ziel rust heeft gevonden in het bloed van Jezus Christus, den Zoon van God.

Veenwouden.

H. W. DE GROOT.

MUZIKALE KRONIEK

Jan Zwart.

Nu deze week in Amsterdam de huldiging plaats had van bovengenoemden bekenden Nederlandschen organist, die ook in onze kringen welbekend is, mag m.i. in de Muzikale Kroniek een woord van waardeering voor het werk van dezen bescheiden kunstenaar niet ontbreken. Dat zijn werk niet alleen in de Hersteld Evangelisch Luthersche Gemeente te Amsterdam gewaardeerd wordt, blijkt wel uit de samenstelling van het Eere-comité en nog sterker uit het groot aantal handteekeningen, geplaatst in het prachtig Album (kunstvol ontwerp van den heer IJserinkhuizen te Amsterdam), dat den jubilaris op Woensdagavond, 4 October, na afloop van het Jubileum-concert is aangeboden.

Dit concert roept de herinnering wakker aan den mobilisatietijd, toen bij Jan Zwart de gedachte opkwam om regelmatig orgelbespelingen te geven, de kerk met zijn rustige sfeer open te stellen voor wie komen wilde, om daar te luisteren naar de gewijde orgelmuziek. En zeer velen hebben aan deze stille uitnodiging gehoor gegeven en vol aandacht geluisterd naar de bespelingen, waarbij steeds enkele koraalbewerkingen op het programma stonden. Jan Zwart heeft niet zijn toevlucht moeten nemen tot het uitnodigen van een zanger of zangeres of een violist om wat afwisseling te brengen. Ook zonder deze afwisseling bleef de belangstelling voor de regelmatig terugkeerende orgelbespelingen bestaan.

Jan Zwart houdt van zijn instrument, weet het te gebruiken, weet den klankrijkdom te benutten. Zijn geliefd instrument moest noodig hersteld, maar het geld ontbrak. Geen bezwaar voor den man, die met toewijding en liefde telkens weer zijn orgel bespeelde. „Als er geen geld beschikbaar is, zal ik het wel bij elkaar spelen", zei de organist

en in zeer korten tijd was het bedrag voor de zoo noodige herstellingen bijeen.

Groot is ook de belangstelling van den jubilaris voor het goede orgel in het algemeen. Zijn publicaties over allerlei oude orgels en de daaraan voorafgaande nauwkeurige nasporingen in oude archieven en registers geven daar blijk van. Eerlijk ook komt hij uit voor zijn antipathie tegen wat men het moderne orgel geliefte te noemen, het orgel dat met slagwerk en trom, xylofoon en klokken-spel uitgebreid (een uitbreiding, die meestal ten koste van het eigenlijke orgel gaat, daar het aantal labiaal stemmen gewoonlijk gering is) meer geschikt is voor de bioscoop, om allerlei effect te bereiken, dan als concertorgel, al wordt het dan ook als zoodanig aangediend. De weigering van Jan Zwart om orgelbespelingen te geven op het N. C. R. V.-orgel, ook al zou daardoor het contract met de N. C. R. V. worden verbroken, pleit dan ook voor zijn degelijkheid als organist en kan men niet anders dan ten zeerste waardeeren. Gelukkig is ondanks de vastberaden weigering het contract met de N. C. R. V. niet verbroken en zendt de N. C. R. V. nog regelmatig de orgelbespelingen uit, gegeven in een entourage en op een instrument, dat past bij den kunstenaar. En dat de waardeering voor deze uitzendingen groot is, is meermalen gebleken.

Ook op compositorisch gebied is Jan Zwart niet onbekend. Zijn suite „Kerstfeest", zijn „Fantasie voor Orgel over het Lutherlied: „Een vaste burg is onze God" zijn alom bekend, evenals de andere van hem uitgekomen composities in de „Nederlandsche Orgelmuziek". Ze getuigen van zijn gedegen kennis en van het instrument en van de compositie. Gedurfd moderne muziek is het niet, doch wel zulke, die algemeen gewaardeerd wordt. Zij het den jubilaris gegeven de enkele composities, die als jubileum-uitgave onder den titel: „Musyck over de Voysen der Psalmen Davids" hem worden aangeboden, met nog vele te vermeerderen ten dienste van het kerkelijk orgelspel, dat hem zoo-zeer ter harte gaat.

Bussum.

D. STROO.

PERSSCHOUWT

Prof. Visscher weer ontstoken.

In het „Gereformeerd Weekblad" is Prof. Visscher weer eens uit het evenwicht geslagen. We zouden dit blad laten spreken, zonder er aandacht aan te wijden, indien niet de bladen voor een deel zich tot taak rekenden, van Prof. Visscher's gemoedsontladings een nieuwsbericht te maken. Die bladen nopen ons wel tot een wederwoord.

We hooren:

De Synode der Gereformeerde Kerken heeft dezen zomer het Gezangen-vraagstuk opgelost.

Dat is niet waar. „Vraagstukken" als zoodanig „oplossen" is geen werk eener Synode van Gereformeerde Kerken. Men nam slechts een besluit over enkele concrete vragen, rakende enkele concrete liederen. „Het" (!) „vraagstuk" van „de" (!!!) „Gezangen" loste de Synode evenmin op als Prof. Visscher het ooit deed, doet, of doen zal.

We hooren ten tweede:

De jongere elementen konden er, meende men, niet langer buiten.

Dat is niet waar. Om te beginnen hebben we al eens herinnerd aan Prof. Lindeboom, en de andere „ouderen", die er ook heel sterk vóór waren. Maar als men dat aan den hoogleeraar zegt, antwoordt hij, dat hij met dierbare dooden niet twisten zal. Als hij dan tegen hen ook maar niet twist in hun zonen en leerlingen; want die zijn altijd nog wat meer waard, ook als gevechtsobject, dan een „dierbare gedachtenis". Overigens: de jongeren konden er nog best buiten. Maar ze kunnen, en daarvoor zijn we dankbaar, er niet goed tegen, als de kerk zegt een pilaar der vastigheid te zijn, en dan al maar weer voor holle nonsens, die met trouw aan Gods wet niets te maken heeft, op den loop gaat.

We hooren ten derde:

Wie zich herinnert, hoe men in deze kringen gewoonlijk zegt te staan tegenover al wat uit de dagen der revolutie stamt en dan bedenkt, hoe onze bundel uit den jare 1805 is, dien wordt het duidelijk, dat er eigenlijk toch maar een zwakke gezangenlust leefde in deze kerken, dat zij leentjebuurt moesten spelen bij een bundel, voorheen met heel de Synodale organisatie zoo hartgrondig verfoeid.

Men kan het krijgen, als men wil. Heden heeten we te hunkeren naar gezangen, morgen blijkt de „gezangenlust" „eigenlijk" „toch maar" „zwak". En dan 1805! Och ja. Als men van den Geachten Afgevaardigde der Antirevolutionaire Partij Dr H. Visscher eens alle redevoeringen nasloeg, en dan eens naging, hoeveel maatregelen hij heeft helpen verdedigen, die, naar den klank geoordeeld, in den tijd der Fransche revolutie zijn verlangd, dan zou men de lezers van het „Gerefor-

meerd We doen overgezeif met de handel slec de el diens del heeft o kerk; b. naar eigen betrefte: de een te klut hoofdigen e het kwade hoofdig, ook digen blijve te gaan v hinkende

Bepaald Wel ma lijke beho over geer door het schikt. E ken, di zielen, We moete

Visscher wi den, dan ve ten. En volc Zijn er. Pr baar, naar kan willen danks uw m artikel, ond anders dan U een man genden kee dat „dus": van U, lette over de zelf als er eens en gezucht opgehaald

En als w Of daar die op h die van van hetge achtig bli

dan denken wat gaan Al zulk g tere feit, d geredeneerd tje: „de v gen, kun

Met volle hoogleeraar de Synod ook eens v en Da Kers hebt, zoo r Voorloopi volgende w heden terug „In deze tere, bezad eens weten is van red van commi

maar dat p spreken n Als ik z paar regel waarop ik c controleer (in casu: p onwaar? W en liberae typisch v aardigde, volgenden Kamer iem volk, da noemt, k geen r e l i j k t.

Ds De Be Het ka blijdschap de der C Wat o zakelijke Een de zoo anti gehandha Het gi

Evenwel passage uit den „Wekk doorn). Dea Wan onder